

Plante kan praat.

Jeanne Goosen. 2010, Kaapstad: Kwela.
160 pp. ISBN: 978079-570-300-3.

Na vyftien lange jare, kan 'n mens behoorlik van die karakters in Jeanne Goosen se nuutste werk, *Plante kan praat*, met die hand groet. En wat 'n hartlike terugverwelkoming is dit nie! Dan is daar ook nog die interessante nuwelinge wat elke Goosen-aanhanger die lippe van genoegdoening sal laat smak. Vir Goosen is die wêreld van die tenagekomdes en die uitgeworpenes immer ter sprake. *Plante kan praat* is, tipies aan haar oeuvre, 'n vindingryke versmelting van realisme en fantasie.

Soos met 'n *Gelyke kans* (1995), is hierdie kortverhale 'n onthulling van benouende sosiale kwessies binne die Suid-Afrikaanse werklikheid en die individu se soeke na 'n ontsnapping uit die versmorende realiteit van sy bestaan. Dit is 'n skoon en oop kyk na die illusies waarmee die mens sy bestaan probeer regverdig. Weer is Goosen se aanslag, soos wat dit met 'n *Gelyke kans* die geval was, gestroop en sonder doekies omdraai, maar terselfdertyd eindeloos simpatiek en nie-veroordelend.

Die verhale bestryk temas en motiewe met 'n subtiële vervlegtheid. Daar is die raaiselagtige magsverhoudings, die geobseerde- en begeerteverhoudings; 'n orde waar die illusie, die droom en die magiese 'n ontvlugting bied; daar is ook kuns as 'n verlossing en ontsnappingsmilieu; die skryfhandeling as ontmaskering en blootlegging. Dan is daar ook die motief van die groteske liggaam met al sy openinge en geheimenisse. Die religieuse tema kom ook sterk in hierdie bundel aan bod; gestel as voorskriftelik en teen die menslike natuur in, maar tog verteenwoordigend van 'n voortdurende versugting na 'n soort nie-veroordelende Christelike liefde. Die verstremgeling van erotiek, geweld en die dood is, soos wat die geval met 'n *Gelyke kans* was, die hoofmotiewe in hierdie bundel.

Die openingsverhaal, "Fucked for life", is die lament van die geobsedeerde oor die immer ontwykende, geheimsinnige geliefde. Dit is die magtige vrou, die literator met haar voorliefde vir katte, wie die afhanklike liefde van Marna versmaai en "geen begrip vir erotiek het nie" (13). In die verhaal "Lemoene" (16) word die man "skielik tot die dood toe benoud" en raak hy selfs "jaloers op God" in sy allesoorheersende vrees dat hy sy vrou, die oermoeder wat in haar kombuis werskaf, kan verloor. Dieselfde tema van die magtige, misterieuse vrou en die verbysterde, geobseerde minnaar, word aangetref in die verhaal, "Begeerte" (87). Bjork, die "swaksinnige idioot" kan alleenlik met sy geïntegreerde objek kommunikeer en haar gelukkig hou, deur die kweeltaal van voëls aan te neem. Daardeur word sy voortdurende vrees van verlies aan haar, tydelik besweer. Ook in "Hermione" (136) is die skilder weerloos binne 'n afhanklikheidsverhouding met haar afknouerige, baasspelerige geliefde.

In die titelverhaal, "Plante kan praat" (106), kom die skryfhandeling aan bod, maar ook temas soos die verwaarlosing van die aarde en die taal van die natuur. Dieselfde gesprek met die natuur, diere en plante kom voor in die verhaal "Nog 'n dag" (147) waar die skrywer op haar staptog uitbundig met die swart eend se uitlating saamstem. Maar die kunste bied ook weer uitkoms wanneer die "lus" haar "beetpak". Dan word sy geïnspireer tot dans en skryf en die "God-de-lik"-mooie Rachmaninoff bied vertroosting. Die groot ontvlugting bly egter die skryfhandeling – die móét-skrif, want sy skryf omdat sy "opgefok is" (154).

Die religieuse tema is sterk teenwoordig in die bundel. Reeds met 'n *Gelyke kans* was daar die suggestie in van die verhale van die Christelike geloof as veroordelend en beklemmend. In *Plante kan praat* kom die begeerte na 'n nieveroordelende God egter tematies baie sterker na vore. Reeds vanaf die aan-

vangsverhaal is daar die religieuse verwysings na die “Bybel”, “bekering” en “saligspreking” (14–5). Daar is die telkense geroep na God, die bidaksie, die verwysing na kerke, katedrale en kerktal soos “neem sê sy eet” (36) as ’n soort bediening van die sakrament van die nagmaal. Dan is daar ook die aanbied van die Christendom as “alternatief” tot die liggaamlike vergrype in die verhaal “Wolwors” (54). Daar is ook die versugting in “Spokie Snygans maak sy buiging” (57): “Partymaal dink ek die Here moet nou maar gou kom. Soos dit is, dink ek party dae Spokie is getoor” (59), en ook die aanhaling van die vers “gaan heen en sondig nie meer nie” (148). Hierdie staat van “bekeerdheid” word paradoksaal tot die menslike natuur gestel. In van die verhale is daar ’n verteenwoordiging van die ewige stryd tussen konvensionele opvatting oor dit wat “reg” en “goed” is en dit wat eie is aan die mens se “sondige natuur” en sy oorskryding van gestelde limiete en grense.

Die motief van die groteske liggaam bereik ’n hoogtepunt in “Wolwors” (46). Afgesien van die orgie van verstrengelde, naakte liggame by Nick se huis in Houghton, is die vet vrou op die grasperk die verpersoonliking van die obscene liggaam, waar sy “geswole”, “met haar bene wyd uitmekaar”, stinkend en kaal met tussen haar bene iets wat “gloei” in die “digte wolbed”, lê. Die seksuele misbruik van die dronk vrou is ook tekenend van die verbintenis van erotiek en geweld in die bundel.

Ontvlugting uit ’n beperkende realiteit vergestalt in verskillende vorme in die verhale. Daar is die man in “Lemoene” (19) wat in wanhoop sy besittings, sy gekoesterde lemoene en sy vrou se bybel in ’n tas gooi en besluit genoeg is genoeg. In “Lubbert Das”, word die boggelrug verlos deur ’n pynlike woede wat “só groei in intensiteit dat dit my [hom] gelukkig maak; dat hy “mal word van geluk” (33). In dieselfde verhaal bring die

illusie in die “gekraakte bolspieël” ’n “absurde verwringing” mee. Die man verloor naamlik sy boggel en “word ’n voortvarende individu” (34). Spokie Snygans ontvlug sy haglike omstandighede deur “bebloed, maar kalm” sy pa se rewolwer leeg te skiet op die mense in die “malhuis” en met “’n uitdrukking van ekstase op sy gesig” (85) voort dirigeer op die “akkoorde van Tsjaikofski”. In hierdie verhaal bied kuns (musiek) die begeerde toestand van geluksaligheid, al is dit net kortstondig. In “Bysende” (133), vind Gladys dat sy juis as gevolg van haar siggebrek dinge kan sien wat vir ander mense verborge bly. Sy is die enigste ooggetuie van die transformerende klip. Sy groei saam met die klip in verskillende gedaantes totdat sy uiteindelik sweef saam met die voël en tot die slotsom kom dat “bysende is om bý te sien” (135).

Alhoewel al die verhale nie ewe geslaagd is nie, bly die uitbeelding van die spesifieke kwaliteite van die Suid-Afrikaanse milieu, die vervloeiing van feit en fiksie, satirisering en die gestroopte uitbeelding van die weerloosheid van die mens steeds Goosen se forté. Die werklikheid waarin die karakters hulle bevind, die limiete waarbinne hulle lewe en die illusies waarmee hulle hul bestaan probeer regverdig en lééf word deur Goosen, die meelewende storieverteller, meesterlik ontmasker.

Henriëtte Loubser

Universiteit van Stellenbosch, Stellenbosch